

УДК 821.133.1Крістева7Стер.09

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЮЛІЄЮ КРІСТЕВОЮ В РОМАНІ „СМЕРТЬ У ВІЗАНТІЇ”

Роман Анатолійович Дзик

roma.ludens@ukr.net

Кандидат філологічних наук, асистент

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Вул. Коцюбинського, 2, 58012, м. Чернівці, Україна

Анотація. Розглядається феномен глобалізації, що включає в себе як позитивні процеси культурної інтеграції, так і загрозу культурної гібридизації та уніфікації. На прикладі роману Юлії Крістевої „Смерть у Візантії”, в якому наявні дві протилежні просторово-часові моделі світоустрою (Санта-Барбара, концентроване уособлення глобалізованого світу, і Візантія, яка втілює згасаючу Європу), аналізуються способи та рівні можливого протистояння чи прийняття глобалізації. Роман також демонструє особливе ставлення до глобалізації, єдино можливої на сьогодні даності, що дозволяє, однак, зберігати індивідуальну та культурну унікальність і особливість.

Ключові слова: Юлія Крістева, глобалізація, міграція, Візантія, Європа, Франція, роман „Смерть у Візантії”.

Поширення поняття „глобалізація” набуває сьогодні воістину глобальних масштабів. Разом із тим це приводить до розмивання його термінологічних контурів. Кількість фундаментальних наукових досліджень, присвячених даній проблемі – від Роланда Робертсона [17] і до Томаса Фрідмана [13], росте в геометричній прогресії (активно долучається до цього й українська наука [1; 7; 12; 15]). Проте будь-яка спроба категорично означити глобалізацію неодмінно стикається з необхідністю аналітичної стратифікації цього феномену. Так, Ульріх Бек в уже класичній праці „Що таке глобалізація?” (1997), традиційно вказуючи на центральну для глобалізації ідеологію панування світового ринку, наголошує, що її багатовимірність не може бути зведена лише до одного „господарського виміру”. Німецький учений наполягає, що потрібно обговорювати також інші аспекти глобалізації –

екологічний, культурний, політичний, суспільно-цивілізаційний [2, с. 23]. Тому версії сприйняття феномену, розглянутого під різними кутами, множаться до такої міри, що, слідом за Максимом Руденком, своєчасно говорити про „дослідницькі парадигми глобалізації” [10].

Якщо оминати політичну й економічну сфери, то в науковому підході до глобалізації, на наш погляд, однією з найбільш продуктивних є „історична” дослідницька парадигма глобалізації. З відносно недавніх прикладів її продуктивного використання слід назвати книгу Володимира Пантіна „Цикли і хвилі глобальної історії. Глобалізація в історичному вимірі” (2003) [9] та спільну розвідку Володимира Бранського і Святослава Пожарського „Глобалізація і синергетичний історизм. Синергетична теорія глобалізації” (2004) [3]. Загалом, за твердженням Світлани Чистякової, в дискурсивній перспективі глобалізації чітко простежуються три основні підходи: „глобалізація почалася на „зорі історії”; глобалізація зародилася одночасно із зародженням капіталістичних відносин (початок XVI століття) або з моменту експансії капіталістичного світу-системи (XVIII століття); і глобалізація – це унікальне явище новітньої історії, пов’язане зі становленням інформаційного суспільства” [14]. Наголосимо, що окреслені підходи не взаємовиключні, а, швидше, доповнюють і корелюють один з одним. До прикладу, в історичній перспективі видається очевидним, що давньогрецька Ойкумена, давньоримський *Romania*, імперії, колоніалізм тощо мають безпосереднє відношення до глобалізації, хоча, безперечно, не є нею в повному сенсі.

Суперечливим пунктом, що постійно супроводжує визначення глобалізації, виступає її ціннісна характеристика. Тут думки розходяться із завидною різноманітністю: від пишномовної апології її adeptами до не менш натхненного заперечення її супротивниками. З одного боку, глобалізація розглядається як „новий і незвичний ворог”, якому всіляко потрібно протистояти [5], з іншого – робляться спроби осмислити й увиразнити явище з погляду його культурної продуктивності [7].

Щораз актуальніші концепції „глобального села” (Маршалл Маклюен, 1962) [8] чи „Інтернет-галактики” (2001) [6] свідчать про те, що в основі глобалізаційних процесів слід також бачити інформаційні та культурні фактори. Разом із позитивними процесами культурної інтеграції глобалізація несе в собі, на думку скептиків, і безсумнівну загрозу фактом гібридизації та тотальної уніфікації культури. Тому в епоху загальної глобалізації дедалі більш

затребуваними стають пошуки моделей, що в якийсь спосіб могли б їй протистояти. Проблема хвилює не тільки філософів, соціологів, культурологів, а й, що закономірно, на неї чуйно реагує сучасне мистецтво. Художній рівень сприйняття глобалізації, як правило, характеризується тяжінням до охоплення феномену в усій його багатоаспектності. В цьому сенсі особливо значуща реакція тих письменників, які сьогодні відомі також і як учені, тобто можуть вирішувати аналогічні питання в кількох вимірах.

Яскравим прикладом такої постаті є французька письменниця і вчена Юлія Крістєва. У руслі нашої проблеми особливий інтерес викликає її роман „Смерть у Візантії” (2004). В даному тексті наявні дві альтернативні просторово-часові моделі світоустрою. Одна з них, Санта-Барбара, виступає концентрованим втіленням сучасного глобалізованого світу, універсальною моделлю середовища існування, „глобальним селом”, яке неможливо „локалізувати” [16, с. 113]. Інша, протилежна модель, Візантія – „це Європа в тому, що вона має найціннішого, найвитонченішого й найболючішого, чому задрять інші й із чим їй самій важко надалі справлятися” (тут і далі переклад з французької наш. – Р. Д.) [16, с. 113]. Така культурна Візантія вже стоїть на порозі виродження, в передчутті того, що „все заповнить Санта-Барбара” [16, с. 113] зі своїм варварством, тероризмом, „Піца хат”, „кока-колою” і „шекспіровою мовою”, перетвореною на „реп глобалізації” [16, с. 118]. Розділені не якимись умовними географічними межами, а тисячолітньою історією, Санта-Барбара й Візантія виявляються тісно пов’язаними на сторінках роману. Перший хрестовий похід у романі представляється глобалізаційним проектом, а сучасна Франція відтворює Візантію, яка намагається протистояти „Четвертому Риму” – Вашингтону. Єдина можливість не приймати тотальну глобалізацію і Санта-Барбару полягає у відході у „свою Візантію”, у своєрідний „спосіб життя”, що і здійснюють центральні персонажі книги.

Звертаючись до витоків глобалізації, дослідники так чи інакше зупиняються на феномені імперій. Щоправда, слідом за Едвардом Саїдом, варто повторити, що основний акцент робиться на модерних імперіях з їх практикою колоніалізму. „Впродовж цілого ХІХ сторіччя (або його частини) Сполучені Штати, Росія та кілька менших європейських країн, не кажучи вже про Японію й Туреччину, теж були імперськими потугами. Ця модель домініонів або володінь заклала фундамент теперішнього, цілковито глобального світу”, – підкреслює він [11, с. 40]. „Електронні засоби комунікації, глобальний

розмах торгівлі, доступності ресурсів, подорожей, інформації про погодні умови й екологічні зміни поєднали навіть найвіддаленіші куточки планети. Така низка моделей, – на думку вченого, – була вперше закладена й уможливлена модерними імперіями” [11, с. 40]. Однак не варто нехтувати імперською практикою, що передувала цим модерним імперіям. Деякі дослідники навіть розглядають у цілому „латинський світ” і „візантійський світ” (після розпаду Римської імперії) як два універсальні проекти культурної глобалізації. При цьому акцентується особливість саме візантійського глобалізаційного проекту, виходячи з його сполучної ролі між західною і східною культурами [14].

Юлія Крістева дуже тонко підкреслює в романі особливість Візантійської імперії та її зв'язок із сучасною глобалізацією. Наведемо об'ємну, але дуже важливу для розуміння авторської концепції думку: „Після Греції, вперше у світі та краще від будь-кого, прославивши Прекрасне й Добре від імені богів, Бога, у своїх розкішних храмах, і до приходу варварів, що їх вона постійно відбивала, запліднювала, поглинала, моя Візантія для мене була розіп'ятою країною в повному значенні слова, безперечно тому, що вона насолоджувалася недосяжною вишуканістю, я гадаю. Ви ж мене розумієте! Безкінечні й безглузді дебати із приводу статі ангелів – це Візантія. Варварство іконоборців і священні образи іконошанувальників, без яких світ ніколи б не знав телебачення, Гі Дебора, *Лофт Сторі* та більш чи менш віртуального Бен Ладена на Аль-Джазірі, – це теж Візантія. Перша релігійна війна на Старому континенті – легендарні хрестові походи, що нині надихнули президента Буша, з погромами, грабунками скарбів, невдалими спробами (уже!) об'єднання Європи та глобалізації за її межами, так, „глобалізації”, оскільки хрестоносці вийшли за межі Європи, до Гробу Господнього, окупованого невірними, пам'ятаєте?, – це знов і завжди проходить саме через Візантію” [16, с. 113]. І далі йде не менш важливий висновок: „Вона була Заходом, що став східним, найпередовішою із країн Сходу, найвитонченішою із країн Заходу, як Франція сьогодні” [16, с. 145]. Примітно, що візантійський „глобалізаційний проект” зазнав фіаско під напором варварів, серед яких не останнє місце займали франки, або французи – „чи що ви оберете” [16, с. 53]. Така ж доля, як стверджується в романі, чекає й сучасну Францію, що все ще уявляє себе „великою державою” [16, с. 145].

Сучасна глобалізація асоціюється вже не стільки з вестернізацією, скільки з американізацією, або, якщо скористатися трохи іронічним, але вельми влучним розхожим визначенням – з „макдональдизацією” (див.: [2, с. 81–88; 13]). Отже, глобалізований світ утілюється в романі в образі умовної універсальної Санта-Барбари, яку неможливо відшукати на карті, хоча саме вона заповнила все: „Хочете знайти Санта-Барбару на карті? Але це неможливо, погляньте: як локалізувати глобальне село? Санта-Барбара є в Парижі, в Нью-Йорку, в Москві, в Софії, в Лондоні, у Пловдиві, в Санта-Барбарі також...” [16, с. 113]. Показово, що в Санта-Барбарі кожен є мігрантом у другому або третьому поколінні (див.: [4]), що вказує на формування особливого типу соціуму: зв’язок міграції та глобалізації безперечний.

Не завжди враховується той факт, що глобалізація провокує відповідну реакцію особливого типу: не тільки протистояння, але й загострення уваги на унікальному, етнічному, національному, маргінальному тощо. Наприклад, у тих же мігрантів це проявляється у зверненні до витоків, власного коріння. Втрачене цінується значно більше від того, що дане саме по собі, беззастережно. У романі ця тенденція простежується майже у всіх головних і другорядних учасників загальної персоносфери тексту (зокрема, важко без цього акценту рецептувати образи Стефані Делакур, Себастьяна Хрест-Джонса, Нортропа Рильські, студента Ботева).

Заслуговує також на увагу ще один парадоксальний рівень проблеми: глобалізація не тільки протистоїть різного штибу націоналізмам, але й живиться ними. Ці дві сторони медалі потрібні одна одній, як раніше, за максимою Саїда, потребували одне одного колонії та імперські центри. „Ми не можемо переписати Історію, – стверджується в романі, – вона дозволяє рухатися лише з найнезначнішими варіантами. Мусульманські камікадзе підривали себе в самому центрі Єрусалима? Але чи „брудні гроші” не відмивалися безкарно у святому Місті, щоб послужити і жертвам, і катам, кожен зрештою знайшов свою вигоду – ісламські інтегристи не менше, ніж праві сіоністи й ортодоксальні екстремісти, які стверджували, що борються з ними, чи навпаки?” [16, с. 232–233]. Як бачимо, подібна взаємопов’язаність інтерпретується Ю. Крістевою як прямий наслідок усе тієї ж глобалізації.

Глобалізація зазвичай розглядається і як певний процес, який необхідно або всіляко вітати, або, чого б це не вартувало, намагатися зупинити. Однак чи не буде більш продуктивним

поглянути на даний феномен як на майже завершений факт, з яким нічого вже не можна вдіяти? Навіть якщо констатувати всю його темну підспудну суть: „Хіба ви не бачите, що все довкола вражене гангреною, в Санта-Барбарі, як і в інших місцях: всемогутні мережі роздирають одна одну й наганяють однакові жахи, стверджуючи, що борються зі своїми супротивниками, і так звані бунтівники та противники переварили чи купили собі Владу, глобалізовану повсюдно без жодної тіні противаги. Але що ж, скажете ви, і ви бавитеся в антиглобалістів, ви робите маніфестації, складаєте гасла, вимоги, милий стьоб, і що там ще, знаю, бо брала участь у цьому, ілюзії й маніпуляції, маленькі вожді й ненаситні парії, пани й раби, суспільство секретує своїх головорізів, щоб звільнити собі час вікенду й кожен міг скористатися своєю банківською карткою. Є щось краще? Затіяти судовий процес, вимагати справедливості? Ви не думаєте! Все однакове, більше немає кордонів, як в Інтернеті, так і між Добром і Злом” [16, с. 325]. Письменниця побачила реалізованими похмурі передчуття Федора Достоевського: „Все дозволено”, дорогий Федір Михайлович, але „нічого не заборонено”, дивовижний Лакан” [16, с. 114]. Звичайно, можна в сучасних умовах спробувати вчинити індивідуальний бунт, як це робить китаєць Сяо Чан. Персонаж стає серійним убивцею, який знищує членів секти „Новий Пантеон”, що стоїть, за його переконанням, за лаштунками глобалізаційних процесів. Його остання жертва, що примітно, Себастьян Хрест-Джонс, професор кафедри міграцій університету Санта-Барбара, який активно виступав за метизацію народів. Проте подібний бунт, виходячи з сюжету, приречений на провал.

Крістевський текст наскрізь просякнутий жалем про те, що Санта-Барбара знищує візантійський смак і французький стиль, заповнюючи собою території колишньої Візантії та сучасної Франції. Описи обох ситуацій в романі практично ідентичні. Візантія: „Сьогодні Філіппополь – місто, як усі інші міста Санта-Барбара, жодної різниці, ті самі „Піца Хат” і ті самі „Найк”. Себастьян зрозумів це після своєї першої поїздки сюди. Після падіння Берлінської стіни експансія Санта-Барбара лише прогресує... Кілька будинків, однак, як і раніше, належать до старих часів, в історичній частині, яку він завжди відвідує під час своїх візитів, ступаючи слідами предків, що вросли у схили трьох пагорбів” [16, с. 258–259]. Франція: „Де ти? У Візантії, в Санта-Барбарі? Я в Парижі, напевно. Як це? Ти хочеш знати? Париж на три чверті окупований Санта-Барбарою, остання чверть гине, як Візантія до

нас, музейна розкіш, цивілізація, що поглинається” [16, с. 354]. З іншого боку, за твердженням одного з персонажів книги, „тільки Санта-Барбарі в наш час під силу побороти Зло”, однак, у риторичній письменниці, „хто у здоровому глузді шукатиме спасіння в Санта-Барбарі?” [16, с. 189]. Отже, якщо об’єднання Землі вважати гідною метою, то потрібно бути готовим заплатити за це найбрутальнішу ціну: „Гаразд, Санта-Барбара в даний час об’єднує Землю, баналізуючи її, це правда, але чи є спосіб зробити це інакше?” [16, с. 276]. Інші спроби, як свідчить історія Візантії та Європи в цілому, на думку автора, зазнали невдачі: „Спосіб Ебрара надто елітарний, ніби „зверхній”, надто європейський, візантійський, такий вочевидь не спрацює” [16, с. 276]. Тоді, питається, „потрібно змиритися з всюдисущою і всемогутньою Санта-Барбарою?” [16, с. 276]. При всьому негативному підґрунті проблеми глобалізації, яке прописує на сторінках роману Крістева, все ж відповідь головної героїні роману Стефані Делакур, яку можна вважати своєрідним alter ego автора, зводиться до того, що Санта-Барбара і глобалізація – не найгірше, що може трапитися з людством. Як виявляється, багато форм боротьби з нею (візьмемо, наприклад, той же тероризм) набагато небезпечніші, ніж сама глобалізація.

Слід сподіватися, що для кожної окремої особистості залишається можливість протистояти тій неминучій „баналізації”, з якою пов’язана глобалізація. Власний спосіб картографування сучасності, конструювання повністю нової координатної осі стає кінцевою метою інтелектуальних пошуків того приватного простору, який є континуумом духовного світу. В романі це звучить так: „Моя карта світу моделюється за волею подорожей, зустрічей, і нові сіті тчуть довкола мене гошу спільноту, в якій немає нічого дивного. Значно перевершуючи електронне листування й Інтернет, дотичний до журналістських чи інших кланів, різних професій, з якими я мала справу, дисциплін, якими мені доводилося певний час займатися, вірувань одних, держав інших, одним словом, невеликий інтернаціонал візантійців, як я, Стефані Делакур, що шукають розуміння й винаходять іноді рішення” [16, с. 135]. Час замість простору, час, який, зрештою, переходить у позачасся. Відмова від горизонталі на користь вертикалі. Нова система координат, яка повинна бути вибудована після постструктуралізму та постмодернізму. Саме так у парадигмі глобалізації може бути прочитаний текст відомої французької сучасниці. У цьому ракурсі глобалізація замість загрози постає зручним інструментом для протистояння собі самій.

І, як завершення, ключовий епізод роману для розуміння всього вищесказаного – дитячий спогад Стефані про те, як батько брав її з собою на футбол: „Втратити своє я” – цей претензійний вислів, який я зазвичай відкидаю, але в цю мить йшлося саме про це, це переливання в дії, я не відчувала особистих кордонів <...>, я була здатна бути „задіяною”, ототожнюватися зі своїм ентузіазмом, будучи остаточно іншою деінде. З таким устроєм задоволення від моєї незвичайності не знає більше меж, я можу розчинитися без жодного страху в анонімності мас. Ви боїтеся бути банальним „всі”? Це тому, що ви ніколи не раділи, один (одна), поруч із вашим батьком, інакше, ніж він, інакше, ніж чоловіки та всі інші, ким би вони не були, дарма, разом з ними” [16, с. 124–126]. Попри те, що тотальність глобалізації ніби стирає унікальність кожної окремої людини, але, за письменницею-філософом, це зовсім не означає, що при цьому в безликій масі її самість повинна розчинитися неодмінно.

1. *Алексєєнко І. В.* Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти) : монографія / І. В. Алексєєнко. – К.; Ніжин : ТОВ „Видавництво „Аспект – Поліграф”, 2006. – 360 с.
2. *Бек У.* Что такое глобализация? / Ульрих Бек ; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; послесл. А. Филиппова]. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 302 с.
3. *Бранский В. П.* Глобализация и синергетический историзм. Синергетическая теория глобализации / В. П. Бранский, С. Д. Пожарский. – СПб. : Политехника, 2004. – 396 с.
4. *Дзик Р. А.* Теоретико-художнє осмислення екзилю Юлією Крістєвою / Р. А. Дзик // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. О. В. Червінська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – Вип. 88. – С. 69–88.
5. *Заграва Е.* Глобалізація і нації / Ернст Заграва. – К. : Фенікс, 2002. – 64 с.
6. *Кастельс М.* Інтернет-Галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / Мануель Кастельс ; [пер. з англ. Е. Г. Ганиш, А. Б. Волкова]. – К. : Ваклер, 2007. – 304 с. – (Cogitatio nova).
7. *Лімборський І. В.* Світова література і глобалізація / І. В. Лімборський. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 192 с.
8. *Мак-Люен М.* Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги / Маршалл Мак-Люен ; [пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова]. – 2-е вид., перероб. – К. : Ніка-Центр, 2008. – 392 с. – (Зміна парадигми; Вип. 1).
9. *Пантин В. И.* Циклы и волны глобальной истории. Глобализация в историческом измерении / В. И. Пантин. – М. : Новый век, 2003. – 274 с. – (Новые парадигмы знания).

10. Руденко М. Исследовательские парадигмы глобализации / М. Руденко // Вестник Астраханского государственного технического университета. – 2009. – № 1. – С. 132–136.
11. Саїд Е. Культура й імперіялізм / Едвард Саїд ; [пер. з англ. К. Ботанової, Т. Цимбала]. – К. : Критика, 2007. – 608 с.
12. Толстоухов А. В. Глобалізація. Влада. Еко-майбутнє : монографія / А. В. Толстоухов. – К. : Парапан, 2003. – 308 с.
13. Фрідмен Т. Л. Лексус і олівкове дерево. Зрозуміти глобалізацію / Томас Л. Фрідмен ; [пер. з англ. М. Прокопович, Р. Скакуна]. – Львів : [б. в.], 2002. – 626 с. – (Бібліотека журналу „І”).
14. Чистякова С. С. Культурно-исторические типы глобализации [Электронный ресурс] / С. С. Чистякова // Аналитика культурологии. – 2007. – № 7. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/kulturno-istoricheskie-tipy-globalizatsii>.
15. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія : в 2 т. / В. М. Шейко. – Харків : Основа, 2001.
16. Kristeva J. Meurtre à Byzance : roman / Julia Kristeva. – Paris : Fayard, 2004. – 374 p.
17. Robertson R. Globalization: social theory and global culture / Roland Robertson. – London : Sage, 1992. – 211 p.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЮЛИЕЙ КРИСТЕВОЙ В РОМАНЕ „СМЕРТЬ В ВИЗАНТИИ”

Роман Анатольевич Дзык

roma_ludens@ukr.net

Кандидат филологических наук, ассистент

Кафедра зарубежной литературы и теории литературы

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Ул. Коцюбинского, 2, 58012, г. Черновцы, Украина

Аннотация. Рассматривается феномен глобализации, включающий в себя равно как позитивные процессы культурной интеграции, так и угрозу культурной гибридизации и унификации. На примере романа Юлии Кристевой „Смерть в Византии”, в котором наличествуют две противостоящие друг другу пространственно временные модели мироустройства (Санта-Барбара – концентрированное олицетворение глобализованного мира – и Византия, воплощающая угасающую Европу), анализируются способы и уровни возможного противостояния или притяжения глобализации. Роман также демонстрирует особое отношение к глобализации, как единственно возможной на сегодня данности, позволяющей, однако, сохранять индивидуальную и культурную уникальность и особенность.

Ключевые слова: Юлиа Кристева, глобализация, миграция, Византия, Европа, Франция, роман „Смерть в Византии”.

INTERPRETATION OF GLOBALIZATION BY JULIA KRISTEVA IN THE NOVEL “MURDER IN BYZANTIUM”

Roman Dzyk

roma_ludens@ukr.net

The Department of World Literature and Theory of Literature

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

2 Kotsiubynskiy Street, 58012, Chernivtsi, Ukraine

Abstract. The article deals with the phenomenon of globalization, which includes positive processes of cultural integration as well as the threat of cultural hybridization and unification. The historical and cultural dimensions of globalization are emphasized. The ways and levels of possible confrontation and acceptance of globalization are analyzed on the example of Julia Kristeva’s novel “Murder in Byzantium” in which two opposing spatial and temporal model of the world order (Santa Barbara, who is concentrated embodiment of the globalized world, and Byzantium, which represents the dying Europe) are available. Despite all the negative background of globalization, which is described in the novel by Kristeva, the response of the protagonist of the novel Stephanie Delyakur, a kind of an alter ego of the author, is that Santa Barbara and globalization are not the worst thing that can happen to the mankind. As it turns out, many forms of struggle with it (for example, terrorism) are even more dangerous than the globalization. One should hope that an individual is able to resist the inevitable “banalization”, which is connected with globalization. The own way of mapping of modernity, designing of completely new coordinate axis is the ultimate goal of intellectual searches of private space, which is a continuum of the spiritual world. The novel also demonstrates the peculiar attitude to globalization, which should be interpreted as the only reality which allows, however, to keep its individual and cultural uniqueness and peculiarity. In this aspect globalization is not a threat but a convenient tool to confront itself.

Key words: Julia Kristeva, globalization, migration, Byzantium, Europe, France, novel “Murder in Byzantium”.

References

1. Aliksieienko I. V. *Natsional'ni derzhavy v umovakh hlobalizatsii svitu (politychni i pravovi aspekty)* [National states in a globalizing world (political and legal aspects)]. Kyiv, 2006, 360 p. (in Ukrainian).
2. Beck U. *Chto takoe globalizatsiia?* [What Is Globalization?]. Moscow, 2001, 302 p. (in Russian).
3. Branskii V. P., Pozharskii S. D. *Globalizatsiia i sinergeticheskii istorizm. Sinergeticheskaia teoriia globalizatsii* [Globalization and synergetic historicism. Synergetic theory of globalization]. Saint Petersburg, 2004, 396 p. (in Russian).

4. Dзык R. Teoretyko-khudozhnie osmyslennia ekzylu Iuliieiu Kristevoiu [Theoretical and methodological comprehension of the exile by Julia Kristeva]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2013, no. 88, pp. 69–88. (in Ukrainian).
5. Zahrava E. *Hlobalizatsiia i natsii* [Globalization and nations]. Kyiv, 2002, 64 p. (in Ukrainian).
6. Castells M. *Internet-Galaktyka. Mirkuvannia shchodo Internetu, biznesu i suspil'stva* [The Internet galaxy: reflections on the Internet, business, and society]. Kyiv, 2007, 304 p. (in Ukrainian).
7. Limbors'kyi I. V. *Svitova literatura i hlobalizatsiia* [World literature and globalization]. Cherkasy, 2011, 192 p. (in Ukrainian).
8. McLuhan M. *Halakatyka Gutenberga: Stanovlennia liudyny drukovanoi knyhy* [The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man]. Kyiv, 2008, 392 p. (in Ukrainian).
9. Pantin V. I. *Tsikly i volny global'noi istorii. Globalizatsiia v istoricheskom izmerenii* [Cycles and trends of the global history. Globalization in the historical dimension]. Moscow, 2003, 274 p. (in Russian).
10. Rudenko M. Issledovatel'skie paradigmy globalizatsii [Research paradigm of globalization]. *Vestnik Astrakhanskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta*, 2009, no. 1, pp. 132–136. (in Russian).
11. Saïd E. *Kul'tura i imperiializm* [Culture and Imperialism]. Kyiv, 2007, 608 p. (in Ukrainian).
12. Tolstoukhov A. V. *Hlobalizatsiia. Vlada. Eko-maibutnie* [Globalization. Government. Eco-Future]. Kyiv, 2003, 308 p. (in Ukrainian).
13. Friedman T. L. *Leksus i olivkove derevo. Zrozumity hlobalizatsiiu* [The Lexus and the olive tree: understanding Globalization]. Lviv, 2002, 626 p. (in Ukrainian).
14. Chistiakova S. S. Kul'turno-istoricheskie tipy globalizatsii [Cultural and historical types of globalization]. *Analitika kul'turologii*, 2007, no. 7. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/kulturno-istoricheskie-tipy-globalizatsii> (accessed 12 December 2013). (in Russian).
15. Sheiko V. M. *Kul'tura. Tsyvilizatsiia. Hlobalizatsiia (kinets' XIX – pochatok XXI st.)* [Culture. Civilization. Globalization (the end of the XIX – the beginning of the XXI cent.)]. Kharkiv, 2001, vols. 1–2. (in Ukrainian).
16. Kristeva J. *Meurtre à Byzance*. Paris, 2004, 374 p.
17. Robertson R. *Globalization: social theory and global culture*. London, 1992, 211 p.

Suggested citation

Dзык R. Interpretatsiia hlobalizatsii Iuliieiu Kristevoiu v romani “Smert' u Vizantiï” [Interpretation of globalization by Julia Kristeva in the novel “Murder in Byzantium”]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2014, no. 90, pp. 216–226. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 27.11.2014 р.